

TÜRKİYE'DE BÜRO YÖNETİMİ VE SEKRETERLİK ALANINDAKİ ARAŞTIRMALARDA METODOLOJİK SORUNLAR: ULUSAL BÜRO YÖNETİMİ VE SEKRETERLİK KONGRESİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

Özgür Doğan GÜRCÜ¹

Özet

Bu çalışmada 2012 yılı Ulusal Büro Yönetimi ve Sekreterlik Kongresinde nitel ve nicel yöntemlerle yapılan araştırmalarda biçimsel ve yönetsel yetersizliklerin mercek altına alınarak, metodolojik sorunlar konusunda bir farkındalık yaratılması ve akademik bilgiye katkıda bulunulması amaçlanmıştır. Bu çerçevede bildiriler metodolojik açıdan incelenmiş ve betimlenmiştir. Sorunları tespit etmeye yönelik olarak içerik analizi tekniği kullanılmıştır. Söz konusu amaç çerçevesinde 2012 yılında sunulan 40 bildiri, özet bölümü, araştırma tasarımı, veri toplama ve veri analiz aşamaları açısından incelemeye tabii tutulmuştur. İnceleme sonucunda özetlerin kapsam açısından yeterli olmadığı, bildirilerde evren ve örnekleme ilişkin verilen bilgilerin yeterli olmadığı, kullanılan yöntemin açık olmadığı, sonuç olarak veri toplama ve analiz aşamalarında araştırmacıların genel kabul görmüş yönetsel ilkelere uymadıkları tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: metodoloji, araştırma yöntemleri, 2012 ulusal büro yönetimi ve sekreterlik kongresi

METHODOLOGICAL ISSUES IN OFFICE MANAGEMENT AND SECRETARIAL RESEARCH IN TURKEY: A STUDY ON THE NATIONAL CONGRESS OF OFFICE MANAGEMENT AND SECRETARIAL

Abstract

This study aimed to analyse methodological perspective and to present current situation of summaries of qualitative and quantitative research methods in the National Office Management and Secretarial Congress 2012. In this context, the research is a descriptive study. Document analysis technique was used in order to identify problems. In purpose, 40 papers which presented in 2012 , have been evaluated in terms of the purpose of the research, design, data collection tool, the universe / sample , hypotheses , method and data analysis. And appropriateness of the statistical techniques used in the data analysis phase of the course were also examined. As a result of the review, it has been identified that the summaries are not sufficient in terms of scope, the provided information for the universe and sample is not sufficient and the method which used is not clear. As a result, data collection and analysis stages of the researchs, did not comply with generally accepted methodological principles were identified.

Key Words: methodology, research methods, the 2012 congress of the national office management and secretarial

¹ Öğretim Görevlisi, Yalova Üniversitesi, ozgurgurcu@gmail.com

Giriş

Bilimsel bir çalışmada ortaya çıkarılan bilgilerin kendi sistematiği içerisinde doğru ve geçerli olması önem arz etmektedir. Aksi takdirde çalışmanın “akademik değeri” ve “bilimselliği” tartışılmalıdır. Bu bağlamda bilimsel araştırmalardaki metodolojik sorunlar çeşitli araştırmalara konu olmaktadır (Özen, 2001; Arı vd., 2009; Erdoğan, 2013; Toy ve Tosunoğlu, 2007) .

Sosyal bilimlerde epistemoloji, ontoloji tartışmaları süregelen tartışmalardır. Araştırmacılar, içinde buldukları paradigmaya bağlı olarak farklı yönetsel yaklaşımlar kullanabilmekte ve çoğu zaman hangi paradigmanın ve yönetsel yaklaşımın gerçekliği daha doğru bir biçimde yansıttığı, bunu ölçecek evrensel ve akılcı kıstaslar olmadığı için yanıtız bir soru olarak kalmaktadır (Özen, 2001). Bu tartışmalar sosyal bilimcileri bilim felsefesi ve metodoloji hakkında daha fazla düşünmeye ve ilgilenmeye itmektir. Sosyal bilimlerin gelişmesi ve itibar kazanması, bu alanda yapılan araştırmaların niteliği ile yakından ilgilidir.

Sözü edilen çalışmaların ışığında bu çalışmanın amacı; Ulusal Büro Yönetimi ve Sekreterlik Kongresinde sunulan bildirilerin incelenerek, mevcut durumun ortaya konması, varsa hataların belirlenerek bir farkındalık yaratılması ile akademik bilgiye katkıda bulunmaktır. Bu bağlamda, amaç araştırmacıları suçlamak değil, daha dikkatli ve sorumlu bir akademik üretimin gerekliliğini vurgulamaktır. Bu amaç çerçevesinde araştırmalar kendi kuramsal çerçevelerinde incelenmeye çalışılmıştır.

Bu incelemede, özetler, veri analiz yöntemleri, araştırma tasarımı, veri toplama ve veri analizinde araştırmacıların temel eğilimlerinin neler olduğu ve genel kabul görmüş yönetsel ilkelere ne derece uydukları analiz edilmiştir.

Araştırmanın Yöntemi

Örneklem

Araştırmanın örneğini, 2012 yılında Ulusal Büro Yönetimi ve Sekreterlik Kongresinde sunulan bildiriler oluşturmaktadır. 40 bildiri sunulmuş, bildirilerin tamamı analize dâhil edilmiştir.

Değerlendirme Ölçütleri

Bildiriler, özet, araştırma tasarımı, veri toplama ve veri analizi aşamalarına ilişkin toplam 17 ölçüt üzerinden değerlendirilmiştir. Bu ölçek Özen (2001) tarafından geliştirilmiştir². Bu ölçütler ve ilgili kategoriler belirlenirken, Burrell ve Morgan (1979), Bailey (1982), Neuman (1994) ve Seale (1998) den yararlanıldığı belirtilmiştir. Ölçeğin bazı ölçütleri değerlendirme dışında bırakılmıştır. Bunun yanında ölçeğe bildiri özetlerini değerlendirmek üzere 5 kıstası olan 1 ölçüt de araştırmacı tarafından ilave edilmiştir. Kongre bildirileri bu ölçütlere göre değerlendirilirken niteliksel içerik analizi yöntemi kullanılmıştır.

Araştırmanın Bulguları

Özetler

Tablo 1’de kaç bildiri özetinin bu kıstasları içerdiği görülmektedir. Verilere bakıldığında bildiri özetlerinin yalnızca 3 tanesinin (%8) amaç, örneklem, yöntem, bulgular ve sonuç kısmını içerdiği görülmektedir. 31 özetle amaç yer alırken, 9 özetle amaca yer verilmemiştir. Özetinde bulgulara ve sonuçlara yer veren bildiri sayısı ise 7 ile sınırlıdır.

² Ölçüt geliştirilirken kriterlerin nasıl belirlendiğine ilişkin kapsamlı bilgi için ilgili kaynak incelenebilir.

Tablo 1: Özet ölçütüne göre frekans dağılımı ve yüzdeler.

DEĞİŞKEN	KISTASLAR	F	%
Özetler	Amaç	31	77,5
	Örnekleme	21	52,5
	Yöntem	25	62,5
	Bulgular	7	17,5
	Sonuç	7	17,5
	Tümünü İçeren Bildiri Özeti	3	7,5

Açıkça görülmektedir ki bildiri özetlerinin büyük bir kısmı içermesi gereken kıstasları içermemektedir. Bu durum özetlerin gönderildiği esnada “çalışmanın henüz tamamlanmadığı” düşüncesini akla getirmektedir. Özetlerde yer alan “sonuçlar kongrede paylaşılacaktır”, “bulgu ve sonuçların kongrede paylaşılması planlanmaktadır”, “veriler toplanmıştır, analiz edilecektir” gibi ifadelerden de bu durum anlaşılmaktadır. Tamamlanmamış bir çalışma hakemlik sürecini de zora sokmaktadır. Zira yöntemi, bulguları, örnekleme belli olmayan bir çalışmanın bilimsel ve akademik değerinin takdir edilmesi kolay görünmemektedir.

Araştırma Tasarımı

Tablo 2’de araştırma tasarımı kıstaslarına göre bildirimler tasnif edilmiştir. Bildirimlerin 28’inin (%70) yöntemsel varsayımının “nesnelci” olduğu görülmektedir. Amaçlara bakıldığında ise 18’inin (%45) amacı “betimlemek” iken, 21’inin (%52,5) amacı ise “açıklamak”tır. “Kurama katkıda bulunmak” misyonunu üstlenen bildiri sayısı 7 (%17,5) iken, “uygulamayı yönlendirmek” misyonunu üstlenen bildiri sayısı 31’dir (% 77,5). 20 (%50) bildiride hipoteze yer verilmezken, hipoteze yer verilen 20 bildirinin yalnızca 7’sinde (%17,5) hipotezlere “açıkça” yer verilmiştir. Hipoteze yer verilen bildirimlerin 18’i (%90) kuramdan yola çıkarak hipotez geliştirmiştir. Konulara göre dağılıma bakıldığında ise 8 (%20) araştırmanın konusunun “ergonomi” olduğu görülmektedir. Bunu dışında 9 bildirinin (%22,5) eğitim-uzaktan eğitim konularını içerdiği görülmektedir.

Tablo 2: Araştırma tasarımı ölçütlerine göre frekans dağılımı ve yüzdeler.

DEĞİŞKEN	KİTASLAR	F	%
1. Yöntemsel varsayımı	Nesnelci	28	70
	Öznelci	12	30
	<i>Toplam</i>	<i>40</i>	<i>100</i>
2. Amacı	Betimlemek	18	45
	Açıklamak	21	52,5
	Betimlemek ve açıklamak	1	2,5
	<i>Toplam</i>	<i>40</i>	<i>100</i>
3. Misyonu	Kurama katkı	7	17,5
	Uygulamayı yönlendirmek	31	77,5
	Kurama katkı ve uygulamayı yönlendirmek	2	5
	<i>Toplam</i>	<i>40</i>	<i>100</i>
4. Hipotez Testi	Yok	20	50
	Var (üstü kapalı)	13	32,5
	Var (açıkça belirtilmiş)	7	17,5
	<i>Toplam</i>	<i>40</i>	<i>100</i>
5. Hipotez geliştirme yaklaşımı	Klasik yaklaşım	18	90
	Veri itkili (grounded) yaklaşım	2	10
	<i>Toplam</i>	<i>20</i>	<i>50</i>
6. Konusu	Ergonomi	8	20
	Uzaktan Eğitim	4	10
	Eğitim	5	12,5
	Sinizm	3	7,5
	Whistleblowing	2	5
	Liderlik	2	5
	Diğer	16	40
	<i>Toplam</i>	<i>40</i>	<i>100</i>

Tablo yorumlandığında; nesnelci anlayışın, yani pozitivist, ampirist yaklaşımın ağırlığını koruduğu söylenebilir. Betimleme ve açıklama amacını taşıyan bildiri sayılarının dengeli oluşu bildiri konularının çeşitliliği ile açıklanabilir.

31 bildirinin misyonunun “uygulamayı yönlendirmek” oluşu, kongrenin “meslek” tabanlı oluşunun bir göstergesi olabilir. Uygulamaya dönük sorunlar için çözüm üretme çabasının olduğu, araştırmacıların kuramdan ziyade uygulama ile ilgilendiği söylenebilir.

Hipotezlerin açıkça yazılması hususunda önemli bir eksiklik göze çarpmaktadır. 20 araştırma hipotez testi içerirken bunlardan yalnızca 7’si hipotezlerini açık biçimde yazmıştır. Hipotezlere ilişkin diğer eksikliklere “Bildirilere İlişkin Bulgular ve Saptamalar” kısmında değinilecektir.

Kongrenin ana temasının “ergonominin büro çalışanlarının sağlığına etkisi” oluşu en fazla çalışılan konunun “ergonomi” oluşunu açıklamaktadır. Whistleblowing, sinizm gibi nispeten güncel konuların çalışılması, araştırmacıların literatürü takip ettiğinin bir göstergesidir.

Veri Toplama

Tablo 3’te veri toplamaya ilişkin bilgiler tasnif edilmiştir. Örneklem belirleyen çalışmalar içinde 17’si (%65,4) örneklemini olasılıksız örnekleme tercih etmiştir. Örneğin niteliğine bakıldığında 9 bildiri (%22,5) öğrenciler üzerine, 8 bildiri (%20) kamu çalışanları, idari personel ve büro çalışanları üzerine, 6 bildiri (%15) sekreter, yönetici sekreteri, tıbbi sekreterler üzerindedir. Örneklem içeren 22 bildirinin yalnızca 1’inde optimum örneklem büyüklüğü hesaplanmıştır. Veri toplama yöntemleri içerisinde en fazla tercih edileni anketler (22, %55). Anketten sonra en fazla doküman, literatür, istatistikler gibi ikincil verilerden yararlanılmıştır (12, %30). Ölçek kullanılan 25 çalışmada ölçeklerin 4’ü özgün, 8’i yabancı iken 5’inde kaynak belirtilmemiştir. Bunlardan 14’ünde geçerlik ve güvenilirlik analizlerine yer verilmemiştir.

Tablo 3: Veri toplama ölçütlerine göre frekans dağılımı ve yüzdeler.

DEĞİŞKEN	KISTASLAR	F	%
1. Örneklem türü	Olasılıksız örnekleme	17	65,4
	Olasılıklı örnekleme	5	19,2
	Tam örnekleme	4	15,4
	<i>Toplam</i>	26	100,0
2. Örneğin niteliği	Öğrenci	9	22,5
	Kamu/İdari/Büro Çalışanı	8	20,0
	Sekreter/Yön. Sek./Tıbbi Sek.	6	15,0
	Diğer	17	42,5
	<i>Toplam</i>	40	100,0
3. Optimum örnek büyüklüğü	Hesaplanmamış	21	95,5
	Hesaplanmış	1	4,5

		<i>Toplam</i>	22	100,0
4. Veri toplama yöntemi	Anket		22	55,0
	İkincil veri		12	30,0
	Gözlem / Deney		4	10,0
	Karma		0	0,0
	Görüşme		2	5,0
	<i>Toplam</i>		40	100,0
5. Kullanılan ölçeğin kaynağı	Özgün		4	16,0
	Yabancı ölçek aynen kullanılmış		8	32,0
	Kaynak belirtilmemiş		5	20,0
	Yabancı ölçekle özgün sorular		5	20,0
	Yabancı ölçek uyumlanmış		3	12,0
	<i>Toplam</i>		25	100,0
6. Ölçeğin güvenilirlik ve geçerlilik düzeyi	Verilmemiş		14	63,6
	Türkiye'deki ölçümler verilmiş		7	31,8
	Türkiye ve yurtdışındaki ölçümler verilmiş		1	4,5
	<i>Toplam</i>		22	100,0
7. İkincil veri yöntemi	Literatür		6	46,2
	Dokuman		7	53,8
	Verilmemiş		0	0,0
	İstatistikler		0	0,0
	<i>Toplam</i>		13	100,0

Araştırmalarda önemli oranda (%65,4) olasılıksız örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Ayrıca yine büyük bir çoğunluk optimum örnekleme belirleme gereği duymamıştır (%95,5). Örneklemin niteliğine bakıldığında ise öğrenciler, büro çalışanları ve sekreterler örnekleme dâhil edilirken yöneticilere ilişkin bir çalışmaya rastlanılmamaktadır. Bu veriler, veri toplama aşamasının zorluklarına ilişkin ipuçları olabilir. Zira araştırmacıların veri toplarken; katılımcıların istekli davranmaması, işletmelerin araştırmacıları geri çevirmesi, yöneticilerin zaman ayırmak istememesi gibi birçok zorlukla karşılaştığı bilinmektedir.

Bildirilerin 22'sinde (%55) veri toplama yöntemi olarak anket tercih edilmiştir. Ölçeklerin yalnızca 4'ü özgün iken, 5'inin kaynağının belirtilmeyişi önemli bir bilimsel etik ihlalinin göstermektedir. Ölçeklerin geçerlilik

ve güvenilirliklerine ilişkin analizlere de yer verilmeyişi Özen'in (2002) "törenselleşme" olarak adlandırdığı sorunu akla getirmektedir.

Veri Analizi

Tablo 4'te veri analizine ilişkin bilgiler tasnif edilmiştir. Çalışmaların 26'sı (%65) niceliksel, 14'ü (%35) nitelikseldir. 26 niceliksel araştırmanın 17'sinde (%65,4) iki değişkenli analiz kullanılmıştır. 14 niteliksel araştırmanın 10'u (%71,4) içerik analizi ile yapılmıştır.

Tablo 4: Veri analizi ölçütlerine göre frekans dağılımı ve yüzdeler.

DEĞİŞKEN	KIYASLAR	F	%
1. Veri analiz yöntemi	Niceliksel	26	65
	Niteliksel	14	35
	Niceliksel ve Niteliksel	0	0
	<i>Toplam</i>	40	100
3. Niceliksel yöntemler	Tek değişkenli analiz yöntemleri	7	26,9
	İki değişkenli analiz yöntemleri	17	65,4
	Çok değişkenli analiz yöntemleri	2	7,7
	<i>Toplam</i>	26	100
3. Niteliksel yöntemler	İçerik analizi	10	71,4
	Diğer	4	28,6
	<i>Toplam</i>	14	100

Nicel yöntemler yoğun olarak kullanılmaktadır. Bu veri pozitivist paradigmanın alana hâkimiyeti şeklinde yorumlanabilir. Nitel yöntemlerin de azımsanmayacak oranda kullanıldığı görülürken nitel ve nicel yöntemlerin bir arada kullanıldığı karma yöntemli (mixed method) bir araştırmanın olmadığı göze çarpmaktadır.

Bildirilere İlişkin Bulgular ve Saptamalar

- Bir araştırmada "özet" temel olarak ne yapıldığını (konu/sorun), nasıl yapıldığını (yöntem), bulgular ve sonuç ile ilgili bilgi sunar. Bunlardan hiçbirinin eksik olmaması gerekir (Erdoğan, 2013). Özetlerin biçim ve içerik açısından yetersiz olduğu vurgulanmıştır. Özetlerin büyük kısmında araştırmanın amacına yer verilmiş olmakla birlikte şu noktanın altı çizilebilir; Bir araştırmada amaç, "ne yapılacağı" değildir; yapılacak olanın neden yapılacağı (bu konunun ve sorunun incelenmesine neden ihtiyaç var?), faydalı sonuçlarının neler olacağı ve ne işe yarayacağı sorularının cevaplanabilmesidir (Erdoğan, 2013). Özetlerdeki bazı amaç cümleleri asıl amaç yerine "ne yapılacağını" aktarmaktadır. Örneğin: "Araştırmanın amacı yükseköğretimde örgütsel iletişim eğilimlerinin yüksek-düşük bağlam ayrımı ile ölçülmesidir" ya da "Amaç, çalışanların, kurumlarına karşı duymuş oldukları örgütsel sinizm ve örgütsel bağlılık düzeylerini ortaya koymaktır" gibi.

³ Törenselleşme hakkında detaylı bilgi için ilgili kaynak incelenebilir.

- Hipotezlere ilişkin yapılan incelemede kurulan bazı hipotezlerin kuramsal / görgül temellerinin olmadığı saptanmıştır. Örneğin 8'er hipotezi bulunan 2 ayrı araştırmada hiçbir hipotez temellendirilmemiştir. Cinsiyet ve yaş gibi değişkenler konudan bağımsız olarak birçok araştırmada değişken olarak ele alınmakta ancak yapılan analizlerde bulunan ya da bulunamayan ilişkilere ilişkin herhangi bir açıklama / gerekçelendirme yapılmamaktadır. Yine ilişkisel analizlerde anlamlı çıkan ilişkilerin neden çıktığı ya da çıkmayanların neden çıkmadığına ilişkin bir açıklama yapılmamıştır. Belki de bu temellendirememesi problemi nedeniyle bazı hipotezler açıkça yazılmamakta, "üstü kapalı" olarak verilmektedir.
- Ölçeklere bakıldığında ise; Likert kullanımına ilişkin problemler söz konusudur. Aynı araştırma içinde kullanılan 3 likert ölçeğinin 2'sinde orta değer "kısmen katılıyorum" iken diğerinde orta değer "kararsızım" olarak verilmiştir. Ayrıca birçok araştırmada ölçme sonuçlarının geçerliği ve güvenilirliği konusunda yeterli bir çözümlenmeye rastlanılamamıştır. Güvenirlikte Cronbach Alfa yeterli görülümüş, geçerlik analizlerine hemen hemen hiç yer verilmemiştir. Bir başka sorun ise nesnellik konusudur; örneğin öğrencilere "özgüveniniz arttı mı?" sorusu yöneltilmiş, alınan cevaplar doğrultusunda "öğrencilerin öz güveni artmıştır" sonucuna ulaşılmıştır. Böyle bir yargıya varmak için daha nesnel bir ölçümün gerekli olduğu ya da ulaşılan sonucun yalnızca "algısal" olduğu söylenebilir.
- Literatür taramalarında genelde çok yüzeysel ve araştırma sorusuyla doğrudan ilgili olmayan genel kavramların aktarıldığı göze çarpmaktadır. Bazı araştırmalarda da verilere dayanmayan genellemeler söz konusudur. Örneğin sekreterlik eğitimi veren program sayısı son 4 yılda değişmeyen hatta azalan bir seyir izlerken "sekreterliğin önemi artmıştır" şeklinde sonuç çıkarılmıştır.
- Uygun analiz tekniğinin kullanılması araştırmanın geçerliliği için önem arz eder. Örneğin bir çalışmada verilerin normal dağılım göstermediği belirtilmiş (non-parametric) ancak buna rağmen t-testi uygulanmıştır. Bu bulguları ve dolayısıyla araştırmayı geçersiz kılabilir.

Sonuç ve Öneriler

Çalışmada 2012 yılı Ulusal Büro Yönetimi ve Sekreterlik Kongresinde nitel ve nicel yöntemlerle yapılan araştırmalarda biçimsel ve yöntemsel yetersizlikler betimlenmeye çalışılmıştır. Çalışma sonuçlarının bir farkındalık yaratacağı ve akademik bilgiye katkı yapacağı umulmaktadır.

Bilimsel bir araştırmanın doğru ve geçerli olması için bilimsel araştırma sürecinin tüm aşamaları sistematik bir şekilde kurgulanmalı ve hatasız yürütülmelidir. Bu nedenle her araştırmacı bu konuda yeterli bilgiye sahip olmalıdır. Bilim felsefesi, metodoloji ve istatistik konularındaki yeterli bilgi sahibi olmak her araştırmacının görevidir. Araştırma kapsamında incelenen birçok bildiri de yöntem kısmına ilişkin anlatımlarda sorunlar bulunmakta, bildirilerin önemli bir bölümünde bu bölüme ilişkin yeterli ve detaylı bilgi verilmeyeceği görülmektedir. Bunun önemli bir nedeni olarak "araştırmacıların yöntem konusunda farkındalık düzeylerinin düşük oluşu" öne sürülebilir.

Örnekleme ve nasıl belirlendiğine ilişkin bilgilerin yetersiz oluşu, ölçeklerin kaynaklarının belirtilmemesi, geçerlik analizlerine yer verilmemesi, araştırmaya uygun istatistiksel analizlerin kullanılmaması, hipotezlerin doğru yapılandırılmaması gibi sorunlar, veri toplama ve analiz aşamalarında araştırmacıların genel kabul görmüş yöntemsel ilkelere uymadıklarına işaret etmektedir. Bu durum üretilen bilginin "bilimselliğini" şüpheli hale getirmekte ve nicel araştırmalarda sonuçların genellenebilirliğine gölge düşürmektedir.

Özetlerin büyük kısmının kapsam olarak yeterli olmadığı ve "henüz tamamlanmamış" araştırmaların özet olarak gönderildiği sonucuna ulaşılmıştır.

"Akran denetimi" bu sorunların giderilmesinde önemli rol oynayabilir. Meslektaşların birbirini denetlemesi ve önerilerde bulunması, kendi uzmanlıklarını, bilgilerini paylaşması bilgi eksikliğinden doğan hataların giderilmesi noktasında önemli bir katkı sağlayabilir. Bir başka öneri ise bilim felsefesi ve araştırma yöntemleri derslerinin içeriğinin ve niteliğinin gözden geçirilmesi hususunda olabilir.

Kaynakça

Arı G.S., Armutlu C., Tosunoğlu N. G. ve Toy B. Y. (2009). Nicel Araştırmalarda Metodoloji Sorunları: Yüksek Lisans Tezleri Üzerine Bir Araştırma. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 64(4), 15-37.

Burrell, G. ve Morgan G. (1979). Sociological Pradigms and Organizational Analysis, London: Heinemann.

Erdoğan, İ. (2001). Sosyal Bilimlerde Pozitivist-Ampirik Akademik Araştırmaların Tasarım ve Yöntem Sorunları. Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi, (12), 17-34.

Erdoğan, İ. (2013). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri: Sorunlar ve Çözümler. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 1-12.

Neuman, W.L. (1994). Social Research Methods: Qualitative and Quantitative Approaches, Boston: Allyn and Bacon.

Özen, Ş. (2001). Türk Yönetim/Organizasyon Yazınında Yöntem Sorunu: Kongre Bildirileri Üzerine Bir İnceleme. Doğu Akdeniz Üniversitesi Turizm Araştırmaları Dergisi, 1(1), 89-118.

Özen, Ş. (2002). Türkiye’de Örgütler/Yönetim Araştırmalarında Törenselleşme Sorunu. Yönetim Araştırmaları Dergisi, 2 (2) 187-213.

Seale, C (Der.) (1998). Researching Society and Culture, London: Sage.

Toy B. Y. ve Tosunoğlu N. G. (2007). Sosyal Bilimler Alanındaki Araştırmalarda Bilimsel Araştırma Süreci İstatistiksel Teknikler ve Yapılan Hatalar. Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi, (1), 1-20.

11. Ulusal Büro Yönetimi ve Sekreterlik Kongresi, 2012, Bildiriler Kitabı, 4-6 Ekim, Isparta.